

10. සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති හා මාධ්‍ය නියාමනය

නිපුණතාව : 10.0 මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති, මාධ්‍ය නියාමනය, ජනමාධ්‍ය ආචාරධර්ම හා මාර්ගෝපදේශ මඟින් මාධ්‍ය සීමා පෙන්වා දී ඇති බව අවබෝධ කර ගනිමින් විචාරශීලී ව කටයුතු කරයි.

නිපුණතා මට්ටම : 10.1 සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ අවබෝධයෙන් යුතු ව පැහැදිලි කරයි.

කාලච්ඡේද : 20 යි.

- ඉගෙනුම් පල :
- සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති යන්න හඳුන්වා දෙයි.
 - භාෂණය හා ලේඛනය පිළිබඳ මූලික අයිතිවාසිකම ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් තහවුරු කර ඇති බව අවබෝධයෙන් යුතු ව පැහැදිලි කරයි.
 - මාධ්‍ය නිදහස අර්ථකථනය කරයි.
 - මාධ්‍ය නිදහස පිළිබඳ විචාරශීලී ව අදහස් දක්වයි.
 - බුද්ධිමය දේපළ පනත පිළිබඳ විස්තර කරයි.
 - තොරතුරු දැන ගැනීමේ අයිතිය හා එහි වැදගත්කම විග්‍රහ කරයි.

පාඩම සැලසුම සඳහා උපදෙස්:

පහත සඳහන් විෂය කරුණු ඇසුරෙන් පාඩම සැලසුම් කරන්න.

සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති

සන්නිවේදනය හා මාධ්‍ය ක්‍රියාකාරිත්වය පිළිබඳ රාජ්‍ය බලධාරීන්ගේ තීරණ යොමු කෙරෙන පොදු මූලධර්මවලට සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති යන යෙදුම භාවිත වේ. සිවිල් නිදහස හා මානව අයිතිවාසිකම් කෙරෙහි බලපෑම් ඇති වන විට සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති පුරවැසි ප්‍රතිපත්තියේ කොටසක් බවට පත් වේ.

සන්නිවේදනය වඩාත් ඵලදායක වන්නේ එහි ශක්තිය සමාජ සාධකවලින් සහ සන්දේශ විසරණය මඟින් මහජන මතය හා ඊට අදාළ සාධක එළිදරවු වුව හොත් ය. සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති (Communication Policy) සම්පාදකයන් හා සැලසුම්කරුවන්ගේ වෘත්තීය මට්ටමේ වගකීම වන්නේ සමාජ ධර්මතා විකෘත නොවන පරිදි සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීම යි.

සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති හැදෑරීමේ මුඛ්‍ය අරමුණ වන්නේ අන්තර්ගතය පිළිබඳ අවබෝධය, මාධ්‍ය කර්මාන්තයේ හිමිකාරිත්වය, තාක්ෂණික යටිතල පහසුකම් හා තාක්ෂණික සංවර්ධනය, මාධ්‍ය සම්බන්ධතා අධිකාරීන් හා බැඳි සම්බන්ධතා යනාදිය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම යි.

එහෙත් බොහෝ සමාජ විමර්ශනයේ දී සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්තිවලට බලපාන හෝ මඟ හැරිය නොහැකි හෝ වැළැක්විය නොහැකි වෙනත් සමාජ සාධක රැසක් ද දැක ගත හැකි ය. (උදා :- වර්ණ භේද වාදය, වාර්ගිකත්වය වැනි) සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති රටාව සකස් කරනු ලබන්නේ තත්සමාජයේ පවත්නා සම්මත දේශපාලනික හා සමාජීය තත්ත්වයට අනුකූල ව ය.

1927 දී බී. බී. සී. ආයතනය පිළිබඳ බ්‍රිතාන්‍ය රාජකීය ප්‍රඥප්තිය (Royal Charter) මඟින් මහා බ්‍රිතාන්‍යය සහ යටත්විජිතවල ගුවන්විදුලි මාධ්‍ය හැසිරවීම පිළිබඳ ප්‍රතිපත්ති හඳුන්වා දී තිබේ. මෙහි පදනම වූයේ මහජන සේවා (Public Service) ගුවන්විදුලි සංකල්පය ස්ථාපිත කිරීම යි. පසුකාලීන ව මේ ප්‍රතිපත්ති රූපවාහිනී කෙරෙහි ද ආදේශ කරනු ලැබී ය.

1934 අමෙරිකා එක්සත් ජනපදයේ සම්මත කරන ලද සන්නිවේදන පනත (Communications Act) මඟින් අමෙරිකාවේ ගුවන්විදුලිය, රූපවාහිනිය, විදුලි සන්දේශ හා විදේශ සන්නිවේදනය සඳහා පෙඩරල් සන්නිවේදන කොමිෂන් සභාව Federal Communications Commission (FCC) ඇති කරනු ලැබී ය. එය ජනමාධ්‍ය ආයතන අතර තාක්ෂණික ගැටලු නියාමනය කිරීම සඳහා කටයුතු කර තිබේ.

සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීම සඳහා පවත්වන ලද ප්‍රථම සම්මන්ත්‍රණය 1976 කොස්තාර්කාවේ සැන්චෝස්ටි දී පවත්වනු ලැබී ය. නව ජාතික හා ජාත්‍යන්තර සන්නිවේදන මණ්ඩලයක් පිහිටුවා ගැනීම කෙරෙහි එහි දී අවධානය යොමු විය. සෑම රටක ම ජාතික විඥානයට අමතර ව අන්තර්ජාතික සම්බන්ධතා තහවුරු කරන ආකාරයෙන් සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති සකස් කර ගත යුතු බව දක්වන ලදී. එතැන් පටන් රටවල් තම සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති මාලාව විධිමත් කිරීමේ කාර්යය ආරම්භ කළේ ය.

1970 දශකයේ අගභාගයේ දී නොබෙල් සාම ත්‍යාගලාභී ශෝන් මැක්බ්‍රයිඩ්ගේ (Sean McBride) සහභාගිත්වයෙන් යුනෙස්කෝ සංවිධානය විසින් ගෝලීය මාධ්‍ය නිරූපණය වඩාත් සාධාරණීකරණය කිරීමට මැක්බ්‍රයිඩ් කොමිසම ආරම්භ කරන ලදී.

ගෝලීය සන්නිවේදන අසමතුලිතතා සම්බන්ධ මූලික ගැටලු එවක සන්නිවේදන විශාරදයන්ගේ අවධානයට යොමු විය. 1964 දී විල්බර් ග්‍රාම් ජාතීන් අතර ප්‍රවෘත්ති ගලනය පිළිබඳ අදහස් දක්වමින් සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල ප්‍රවෘත්ති අඩු අවධානයක් හා යථාර්ථය විකෘති කිරීමක් කරන බව ප්‍රකාශ කරයි.

එසේ ම 1969 දී හර්බට් ශෙලර් (Herbert Schiller) ගුවන්විදුලි සංඛ්‍යාත වෙනස් කිරීම සම්බන්ධයෙන් අධ්‍යයනය කොට ඒවා වන්දිකා සම්බන්ධතා මත යුද්ධමය අවශ්‍යතා සඳහා වැඩි වශයෙන් යොදවන බව පෙන්වා දෙන ලදී. මේ අදහස් 1970 දශකයේ දී නොබැඳි ජාතීන්ගේ සමුළුව හා යුනෙස්කෝ සංවිධානයේ සාකච්ඡාවට භාජනය විය. මෙය නොබැඳි රටවල් අතර ප්‍රවෘත්ති හුවමාරු ක්‍රමවේද ගොඩනැගීමට ද හේතු විය.

යුනෙස්කෝ සංවිධානය විසින් නිකුත් කරනු ලැබූ 'Many Voices One World' නම් මැක්ලයිඩ් වාර්තාව දක්වන ආකාරයට රටක සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති සකස් විය යුත්තේ අසමානතා දුරු කිරීමට යි. එසේ නො වුව හොත් සුළුතරයකගේ වුව ද ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ව අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමට ඇති අවස්ථාව අහිමි කළ හොත් වෙනත් ආකාරයකට ඒ පීඩනය පුපුරා යාමට හැකි ය.

යුනෙස්කෝ සංවිධානය පෙන්වා දෙන්නේ ඕනෑ ම පුද්ගලයෙකුට යහපත් ජීවිතයක් ගත කිරීමේ අයිතියක් ඇත. ඒ සඳහා ජාතික හා අන්තර්ජාතික වශයෙන් පිළිගනු ලබන සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් සකස් කළ යුතු ය. එයින් සමාජ දුරස්ථභාවය අවම කරයි; සාමය සහ සමානාත්මතාව ඇති කරනු ලබයි. මේ අනුව සෑම පුද්ගලයෙකුගේ ම ආත්ම ශක්තිය සලසා ලන සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් තිබිය යුතු ය. පුද්ගල ජීවිතයේ සෑම අංශුවක් හා සමග ම සන්නිවේදනය බැඳී පවතින බැවින් සන්නිවේදන පරතරය තුරන් කිරීම හෝ අවම කිරීම සඳහා රටක සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති සකස් කළ යුතු වේ.

රටක මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය සකස් වන්නේ පුළුල් වශයෙන් සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති ඇසුරෙනි. මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති කිසියම් රටක මහජනතාවගේ පොදු ශුභසිද්ධිය සලසා දීම සඳහා සම්පාදනය කරනු ලබයි. මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්තිවල අන්තර්ගත වන්නේ,

- (1) මාධ්‍ය කර්මාන්තයේ හිමිකාරිත්වය
- (2) තාක්ෂණික යටිතල පහසුකම් හා තාක්ෂණික සංවර්ධනය
- (3) මහජනතාව සමඟ මාධ්‍ය සම්බන්ධතාව
- (4) මාධ්‍ය අධිකාරීන් හා වෙළෙඳ පොළ නියාමනය සම්බන්ධ ව යි.

මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති වැදගත් වන්නේ,

- 1. නිරවද්‍යතාව අපක්ෂපාතිත්වය සහ සාධාරණත්වය පිළිබඳ මූලධර්මවලට ගරු කිරීමට
- 2. ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය පිළිබඳ අවබෝධය සහ මානුෂීය ප්‍රජා අතර සම්බන්ධතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීමට සහ ප්‍රකාශ කිරීමේ නිදහස සහතික කිරීම මඟින් විවිධ සංස්කෘති හා ප්‍රජා අතර සමඟීය ප්‍රවර්ධනය කිරීමට
- 3. සියලු ම මාධ්‍ය ආයතනවල කාර්යභාරය ස්වාධීන කිරීම මඟින් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදය ප්‍රවර්ධනය කිරීම
- 4. ආචාර ධර්ම හා සදාචාරාත්මක මාධ්‍යවේදී පිළිවෙත් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ ස්වාධීන යන්ත්‍රණය නිර්මාණය කිරීමෙන් මාධ්‍ය ක්ෂේත්‍රයේ විනිවිද භාවය ප්‍රවර්ධනය කිරීම පිණිස ය.

මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීමේ දී මූලික අංගයක් වන්නේ රටක පාලන රාමුව යි. ප්‍රජාතාන්ත්‍රික රාජ්‍ය රාමුව මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සැකසීමේ දී ජනතා හිතවාදී ස්වරූපයක් ගනියි. මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සාමාන්‍යයෙන් රජයක් විසින් නිර්මාණය කරනු ලැබුව ද යුරෝපා සංගමය හෝ ජාත්‍යන්තර වෙළෙඳ සංගමය හෝ තම ආයතනයෙහි ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මාධ්‍ය ආයතන විසින් ම මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති නිර්මාණය කර ගත හැකි ය. මේ සඳහා මාධ්‍ය හෝ සන්නිවේදන හිමිකම පිළිබඳ පිළිගත් ප්‍රකාශන ඉවහල් කර ගනු ලබයි. ඒ අතර මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශය, රටක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ සඳහන් 'භාෂණයේ හා ප්‍රකාශනයේ අයිතිය' වැනි වගන්ති මූලික වේ.

මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය

- මානව හිමිකම් පිළිබඳ අවධානය දිගු කාලීන ව විකාශය වූවකි. සෑම පුද්ගලයෙකුට ම සිය ආගම තෝරා ගැනීම වාර්ගික සමානතාව ස්ථාපිත කිරීම සඳහා ජනයාට අයිතියක් ඇතැ යි යන අදහස කෙරෙහි අවධානය යොමු වී පැවතිණි. පසු කාලීන ව උපත, දේපළ, ජාතික සමාජ සම්භවය, ජාතිය වර්ණය, ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය හා ආගම වැනි සාධක මඟින් සමානතාව අහිමි වන බව සාකච්ඡාවට භාජනය වී තිබිණි.
- **මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)** යනු මානව හිමිකම් ඉතිහාසයේ සන්ධිස්ථානයකි. ලෝකය පුරා සෑම ප්‍රදේශයක ම විවිධ නෛතික හා සංස්කෘතික පසුබිම්වල නියෝජිතයන් විසින් සකස් කරන ලද මේ ප්‍රකාශනය එළි දක්වන ලද්දේ 1948 දෙසැම්බර් 10 දින පැරීසියේ පවත්වන ලද එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩලය විසිනි. ඒ අනුව සෑම වසරක ම දෙසැම්බර් 10 දින විශ්ව මානව හිමිකම් දිනය ලෙස නම් කර තිබේ.
- **මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය** දෙවන ලෝක යුද්ධයේ අද්දැකීම්වල ප්‍රතිඵලයක් විය. එය විසින් වර්තමානයේ ලෝකයේ බොහෝ රටවල මූලික අයිතිවාසිකම් සඳහා පදනම සකස් කරනු ලැබී ය.
- **මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනය** ආරම්භ වන්නේ මිනිස් සමාජයේ සියලු සාමාජිකයන්ට නෛසර්ගික ගෞරවය නිදහස හා යුක්තිය සමාජ පදනම බව පිළිගනිමිනි. එමඟින් ප්‍රකාශ වන්නේ මානව අයිතිවාසිකම් විශ්ව සම්මුතියක් බවත් කවුරුත් කොතැනක ජීවත් වුවත් සියල්ලන් විසින් භුක්ති විඳිය හැකි විය යුතු බවත් ය.
- විශ්ව ප්‍රකාශනයේ සිවිල් හා දේශපාලනික අයිතිවාසිකම්වලට ජීවත් වීමේ අයිතිය, නිදහස, නිදහස් භාෂණය හා පෞද්ගලිකත්වය වැනි දේ ඇතුළත් වේ. සන්නිවේදනය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රධාන වශයෙන් අදාළ වන්නේ මෙහි 19 වන වගන්තිය යි. විශ්වීය ප්‍රකාශය ගිවිසුමක් නොවන බැවින් රටවල් සඳහා සෘජු නෛතික බැඳීමක් නොමැත.
- 19 වන වගන්තිය - "තම මතය දැරීමේ හා ප්‍රකාශ කිරීමේ නිදහසට අයිතියක් සෑම කෙනෙකුට ම ඇත. බාධා කිරීමවලින් තොර ව මතිමතාන්තර දැරීමේත්, සීමා මායිම් නො සලකා කවර හෝ මාධ්‍යක් මඟින් තොරතුරු හා අදහස් සෙවීමේ, ලබා ගැනීමේ හා බෙදා හැරීමේ නිදහස මේ අයිතියට ඇතුළත් ය." (පුවත්පත් කලා සමීක්ෂා II, පිටුව 95)

ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව

රටක ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව යනු සමකාලීන නීතියේ විධිවිධාන හා බැඳී රටක පාලනයට සම්බන්ධ නෛතික වූ නීතිරීති පද්ධතියකි.

- 1978 ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජ ව්‍යවස්ථාව අනුව III වන පරිච්ඡේදයේ 10 වැනි වගන්තියේ සිට 14 වැනි වගන්තිය දක්වා මූලික අයිතිවාසිකම් වේ.
- 14 (1) (අ) භාෂණයේ නිදහසට සහ ප්‍රකාශනය ඇතුළු අදහස් පළ කිරීමේ නිදහස අයත් ය. සෑම පුරවැසියෙකුට ම -
(අ) භාෂණයේ නිදහසට සහ ප්‍රකාශනය ඇතුළු අදහස් පළ කිරීමේ නිදහසට හිමිකම ඇත්තේ ය.
- මේ නිදහස ආණ්ඩු ක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ යම් පමණකට සීමා කිරීමට ලක් කර ඇත. ඒ බව 15 (1) සහ 15 (2) වගන්තිවලින් දක්වා ඇත.

- 15 (1) 13 වන ව්‍යවස්ථාවේ (5) වන සහ (6) වන අනුව්‍යවස්ථාවලින් ප්‍රකාශ කොට පිළිගෙන ඇති මූලික අයිතිවාසිකම් භුක්ති විදිය හැක්කේ ද ක්‍රියාත්මක විය හැක්කේ ද රාජ්‍ය ආරක්ෂාව තහවුරු කිරීම පිණිස නීතියෙන් නියම කරනු ලැබිය හැකි සීමා කිරීම්වලට පමණක් යටත් ව ය. මේ අනුව්‍යවස්ථාවේ කාර්ය සඳහා “නීතිය” යන්නට මහජන ආරක්ෂාව පිළිබඳ තත් කාලයේ අදාළ වන නීතිය යටතේ සාදන ලද නියෝග ද ඇතුළත් වන්නේ ය.
- 15 (7) 12 වන ව්‍යවස්ථාවෙන්, 13 වන ව්‍යවස්ථාවේ (1) වන හා (2) වන අනුව්‍යවස්ථාවලින් සහ 14 වන ව්‍යවස්ථාවෙන් ප්‍රකාශ කොට පිළිගෙන ඇති සියලු ම මූලික අයිතිවාසිකම් භුක්ති විදිය හැක්කේ ද ක්‍රියාත්මක විය හැක්කේ ද රාජ්‍ය ආරක්ෂාව ද රටේ යථා පැවැත්ම ද තහවුරු කිරීම පිණිසත්, මහජන සෞඛ්‍ය හෝ සදාචාරය ආරක්ෂා කිරීම පිණිසත්, අන්‍යයන්ගේ අයිතිවාසිකම් හා නත් වැදැරුම් නිදහස නිසි පරිදි පිළිගන්නා බවට සහ ඊට නිසි පරිදි ගරු කරන බවට වගබලා ගැනීම පිණිසත්, ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සමාජයක පොදු ශුභ සාධනය සඳහා යුක්තිසහගත ව අවශ්‍ය දෑ සපුරා ලීම පිණිසත් නීතියෙන් නියම කරනු ලැබිය හැකි සීමා කිරීම්වලට යටත් ව ය. මේ අනුව්‍යවස්ථාවේ කාර්ය සඳහා “නීතිය” යන්නට මහජන ආරක්ෂාව පිළිබඳ ව තත්කාලයේ අදාළ වන නීතිය යටතේ සාදන ලද නියෝග ද ඇතුළත් වන්නේ ය.
- 19 වන ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය මඟින් තොරතුරු අයිතිය ද මූලික අයිතිවාසිකමක් ලෙස තහවුරු විය.

මාධ්‍ය නිදහස

- පුද්ගල නිදහසේ දිගුවක් ලෙස පුවත්පත් නිදහසත්, එහි දිගුවක් ලෙස මාධ්‍ය නිදහසත් ප්‍රචලිත විය. ඉන් අදහස් කෙරුණේ විද්‍යුත් වූ හෝ මුද්‍රිත වූ හෝ අන්‍ය මාදිලියක මාධ්‍යයකින් හෝ සන්දේශ විසරණය කිරීමෙහි ලා “ප්‍රකාශනයේ නිදහස” අතවශ්‍ය වන බව යි.
- මාධ්‍ය නිදහසට බාධක වයෙන් පැමිණෙන දේශපාලන, සමාජ හා නෛතික සාධක කවරේ ද යන්න සංවාදයට බඳුන් විය.
- විධිමත් ලෙස ප්‍රකාශන නිදහස යන්න මුල් වරට ඉදිරිපත් වූයේ 1948 දෙසැම්බර් 10 වන දා මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශනයෙන් ඉදිරිපත් විය.
- රටක පවතින නෛතික ව්‍යුහය අනුව යම් යම් අවස්ථාවල දී මාධ්‍ය නිදහස අභියෝගයට පත් වුව ද මෙයට පදනම් වන සිද්ධාන්ත අභියෝගයට ලක් කිරීම දුෂ්කර ය.
- මාධ්‍ය නිදහස මඟින් අත්පත් වන ප්‍රධානතම කාර්යයක් ලෙස ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සමාජවල සලකනු ලබන්නේ ග්‍රාහකයා වෙත සමීප වන තොරතුරු එකිනෙක ගෙන වාද විවාදවලට ලක් කොට එකඟ බව හෝ විරුද්ධතාව ප්‍රකාශ කිරීමට හැකියාව ලැබීම යි. එමඟින් විවිධාකාර මත පළ වීමත් එකඟ වීම සහ එකඟ නොවීම යන ක්‍රියාදාම බහුල වීමත් දැක ගත හැකි ය. මෙමඟින් ග්‍රාහක දැනුම්වත් බව ප්‍රබලත්වයට පත් වීම වැළැක්විය නොහැකි ය.
- තමන් අභිමත දේ පමණක් එක පාර්ශ්වික ව ග්‍රාහක ලෝකයට නැගුරු කිරීම වෙනුවට බහු පාර්ශ්වික ස්වභාවයකින් එය යොමු කිරීම මාධ්‍ය නිදහසේ අපේක්ෂාව විය යුතු බව පෙන්වා දී ඇත.
- කාලයාගේ ඇවෑමෙන් සන්නිවේදන තාක්ෂණයේ නැඟීමෙන් අන්තර්ජාලය හා පරිගණක සේවා බහුල

විමෝචන මාධ්‍ය නිදහස යන සංකල්පය තව දුරටත් අභියෝගයට ලක් වූ බවක් දැකිය හැකි ය. මේ පිළිබඳ එක් මතයක් වන්නේ නියාමනය කළ නොහැකි පරිදි අන්තර්ජාලය හා සමාජ ජාලා භාවිතයට පැමිණ ඇති බව යි. ඒ අනුව පාලනයෙන් තොර බහුවිධ ප්‍රකාශන රැසක් ඒ මාධ්‍යවලින් විකාශයට පත් වීම වැළැක්විය නොහැකි වී ඇත.

- නව මාධ්‍ය ජාලවල නැඟීමත් සමඟ ම ස්වදේශීය - විදේශීය හේදයකින් තොර ව තොරතුරක් ජාත්‍යන්තර ස්වරූපයක තත්ත්වය ගැනීම වැළැක්විය නොහැකි සේ ම එක දේශපාලන මතවාදයකින් ඒ තොරතුර යටපත් කිරීම ද කළ නොහැකි ය.

2003 අංක 36 දරන බුද්ධිමය දේපළ පනත

- බුද්ධිමය දේපළ යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ මානව මතයේ නිර්මාණශීලීත්වය මගින් බිහි කරන සමස්තයට ඇති අයිතිවාසිකම් ය. කාර්මික, විද්‍යාත්මක, සාහිත්‍ය, කලා හා සෞන්දර්යාත්මක ක්ෂේත්‍රවල බුද්ධිමය ක්‍රියා පදනම් අයිතිවාසිකම් මෙයට අයත් වේ. මීට අමතර ව එහි විෂය ක්ෂේත්‍රය පුළුල් වේ. නවකථා, කෙටිකතා, නාට්‍ය, චිත්‍රපට, සංගීත, කෘති, ඡායාරූප, මූර්ති, පරිගණක වැඩසටහන්, ගෘහ නිර්මාණ සැලසුම්, විවිධ නව සැලසුම්, වෙළෙඳ සන්නාම, ශාඛ අභිජනන අයිතිය හා පේටන්ට් බලපත්‍ර යනාදිය ඊට අයත් වේ.
- රටක නිර්මාණකරණය සඳහා නීතිමය ආරක්ෂාව අවශ්‍ය වේ. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ බුද්ධිමය දේපළ සඳහා ආරක්ෂාව සපයන්නේ 2003 අංක 36 දරන බුද්ධිමය දේපළ පනත යි.
- මේ පනතේ 06 වැනි වගන්තියට අනුව සාහිත්‍ය, කලාත්මක සහ විද්‍යාත්මක ක්ෂේත්‍රවල මුල් ම බුද්ධිමය නිර්මාණ සඳහා මෙලෙස ආරක්ෂාව සලසා ඇත. ප්‍රකාශන හිමිකම දෙයාකාරයකින් හිමි වන අතර ඒ ආර්ථික අයිතිවාසිකම් සහ සදාචාරාත්මක අයිතිවාසිකම් වශයෙනි.
- කෙසේ වෙතත් අයිතිකරුගේ දේපළ පිළිබඳ සමාජයේ අනෙකුත් සාමාජිකයන්ගේ නීත්‍යානුකූල ව පිළිගත් අයිතිවාසිකම් සහ අවශ්‍යතා සැලකිල්ලට ගත යුතු ය.
- පනතේ 9 (1) වගන්තියට අනුව ආර්ථික අයිතිවාසිකම යන්නට හිමිකරු ම පමණක් සිදු කිරීම හෝ සිදු කිරීමට බලාපොරොත්තු වන අංග ලෙස ප්‍රතිනිෂ්පාදනය, පරිවර්තනය, බෙදා හැරීම, කුලියට දීම, ආනයනය කිරීම, ප්‍රදර්ශනය කිරීම, විකාශනය හෝ සන්නිවේදනය කිරීම අදාළ වේ. ආර්ථික අයිතිවාසිකමේ මුල් අයිතිය රඳා පවතින්නේ කර්තෘත්ව ස්වභාවය මත ය. ඒ අනුව හවුල් නිර්මාණයක දී අදාළ පාර්ශ්වවලට ආර්ථික අයිතිවාසිකම් කර්තෘත්වය මත හිමි වේ.
- සාධාරණ භාවිතය (Fair Use)

සාධාරණ භාවිතය යනු හිමිකම් අයිතිය උල්ලංඝනය කිරීමක් නොවන අතර විවේචන, විචාරය, ප්‍රවෘත්ති වාර්තාකරණය, ඉගැන්වීම, ශිෂ්‍යත්ව හෝ පර්යේෂණ සඳහා ආදී වෙනත් කාර්ය යොදා ගැනීමට ඇති අවසරය යි. භාවිතයට සාධාරණ ද යන්න තීරණය කිරීම සඳහා සලකා බැලිය යුතු කරුණු හතරක් ඇත.

- භාවිතය සහ එහි ස්වභාවය
- හිමිකම් ආරක්ෂා කර ඇති කාර්යයේ ස්වභාවය
- සම්පූර්ණ හිමිකම් සහිත කාර්යවල දී භාවිත කරනු ලබන කාර්ය ප්‍රමාණය
- හිමිකම් ආරක්ෂා කළ කාර්ය වෙළෙඳ පොළ සඳහා භාවිත කිරීම සඳහා ඇති බලපෑම

2016 අංක 12 දරන තොරතුරු දැන ගැනීමේ පනත (Right to Information Act - RIT)

- රාජ්‍ය ආයතන පවත්වා ගෙන යනු ලබන තොරතුරු මහජනයාට ලබා ගැනීමට ඇති අයිතිය තහවුරු කරමින් පුරවැසියා ඉල්ලා සිටින තොරතුරක් ලබා ගැනීමේ අයිතිය මේ පනතින් තහවුරු කෙරේ.
- ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය සඳහා මහජන සහභාගිත්වය වැඩි දියුණු කිරීමේ අරමුණින් විනිවිද භාවය, රාජ්‍ය වගකීම්, පොදු මහජන ආරක්ෂාව හා දූෂණයට එරෙහි ව තොරතුරු ලබා ගැනීමේ අයිතිය මෙමගින් තහවුරු කෙරේ. ප්‍රවේශ වීමේ හැකියාව, මුද්‍රිත ලේඛන, පරිගණක ලිපි ගොනු, ලිපි, විද්‍යුත් තැපැල්, ඡායාරූප, ගිවිසුම්, සැලසුම්, හා ශ්‍රව්‍ය දෘශ්‍ය පටිගත කිරීම් යනාදිය මෙයට ඇතුළත් වේ. ඕනෑම තොරතුරක් යන්නට රාජ්‍ය භාෂාව, විභාග කටයුතු, පෞද්ගලික වෛද්‍ය වාර්තා යනාදි ව්‍යතිරේක ගණනාවක් ද මීට ඇතුළත් වේ.
- ඓතිහාසික පසුබිම
 - ලෝකයේ ප්‍රථමවරට 1766 දී ස්විඩනය විසින් තොරතුරු ලබා ගැනීමේ නීති සම්මත කරන ලදී.
 - 1946 දී එක්සත් ජාතීන්ගේ මහා මණ්ඩල සැසිවාරය 59 (1) විසින් තොරතුරු ලබා ගැනීමේ අයිතිය සම්මත කරන ලදී.
 - 1966 දී අමෙරිකා එක්සත් ජනපදය විසින් තොරතුරු නිදහස පිළිබඳ පනත සම්මත කරන ලදී.
 - යුරෝපීය කවුන්සිලය විසින් රාජ්‍ය ආයතන විසින් පවත්වා ගෙන යනු ලබන තොරතුරු සඳහා ප්‍රවේශය පිළිබඳ නිර්දේශ සාමාජික රටවල් වෙත ලබා දෙන ලදී.
- ඒ අනුව 2016 අංක 12 දරන තොරතුරු දැන ගැනීමේ පනත විසින් ඊට අදාළ ක්‍රියාකාරී යන්ත්‍රණය 2017 පෙබරවාරි 02 වනදා සිට ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. තොරතුරු දැන ගැනීමේ අයිතිය තහවුරු කිරීම සඳහා තොරතුරු දැන ගැනීමේ කොමිසම පිහිටුවා ඇති අතර එමගින් පනතට අදාළ පැමිණිලි විභාග කරනු ලැබේ.
- මේ ක්‍රියාදාමය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා රාජ්‍ය යන්ත්‍රණය, රාජ්‍ය යන්ත්‍රණයේ මහජන සබඳතා පිළිබඳ නිලධාරීන්ගේ හෝ තොරතුරු සැපයීම සඳහා නිසි වෘත්තීය නිපුණතාවකින් යුත් නිලධාරීන්ගේ සේවය මෙන් ම භාවිතය පිළිබඳ ජනතාවගේ දැනුම්වත් බව ද බෙහෙවින් ඉවහල් වේ.

ඇගයීම

1. සන්නිවේදන ප්‍රතිපත්ති යන්න හඳුන්වා ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව මඟින් තහවුරු කර ඇති භාෂණය හා ප්‍රකාශනය පිළිබඳ මූලික අයිතිවාසිකම පැහැදිලි කරන්න.
2. මාධ්‍ය නිදහස, බුද්ධිමය දේපළ පනත සහ තොරතුරු දැන ගැනීමේ පනත පිළිබඳ කෙටි සටහන් ලියන්න.
3. තොරතුරු අයිතිය යටතේ තොරතුරු ලබා ගත හැකි ඔබ ප්‍රදේශයේ ඇති රාජ්‍ය ආයතන ලැයිස්තුවක් පිළියෙල කරන්න.

නිපුණතා මට්ටම : 10.2 මාධ්‍ය නියාමනය අර්ථකථනය කරමින් එහි අවශ්‍යතාව, විශේෂතා, නියාමන ආයතන හා ඒවායේ කාර්යභාරය පිළිබඳ විග්‍රහ කරයි.

කාලච්ඡේද : 20 යි.

- ඉගෙනුම් පල :
- මාධ්‍ය නියාමනය යන්න හඳුනා ගෙන පැහැදිලි කරයි.
 - මාධ්‍ය නියාමනයේ අවශ්‍යතාව හා එහි විශේෂතා හඳුනා ගෙන පැහැදිලි කරයි.
 - මාධ්‍ය නියාමන ආයතන කිහිපයක් නම් කරයි.
 - මාධ්‍ය නියාමන ආයතන කිහිපයක කාර්යය පැහැදිලි කරයි.

පාඩම සැලසුම සඳහා උපදෙස්:

පහත සඳහන් විෂය කරුණු ඇසුරෙන් පාඩම සැලසුම් කරන්න.

මාධ්‍ය නියාමනය

මාධ්‍ය නියාමනය මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සමඟ සමීප සබඳතාවන් පවත්වයි. රජය සහ වෙනත් නිල තීරණ ගනු ලබන කණ්ඩායම් මඟින් යම් ආකාරයකට මාධ්‍ය ව්‍යුහ, මාධ්‍ය හැසිරීම් හා මාධ්‍ය පාලනය පිළිබඳ විධිමත් හා අවිධිමත් ආකාරයට යන්ත්‍රණ නිර්මාණය කිරීම මෙයින් අදහස් කෙරේ. මෙය රාජ්‍ය මෙන් ම රාජ්‍ය නොවන ලෙස ද ස්ථාපිත කෙරේ.

- ‘මහජන ආයතනයක් විසින් ප්‍රජාවකගේ පිළිගැනීමට ලක් වූ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ ව බල පවත්වනු ලබන ඉලක්ක ගත පාලනයක්’ නියාමනය ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. මාධ්‍ය නියාමනය යනු නූතන මාධ්‍ය කර්මාන්තයේ භාවිත වන කැපී පෙනෙන සංකල්පයකි.
- බහුත්වවාදය, විවිධත්වය, තරගකාරීත්වය සහ නිදහස වැනි ප්‍රතිපත්තික අරමුණු තහවුරු කිරීම සඳහා මාධ්‍ය ක්‍රමවේදයක් සහ ආයතනවලට අදාළ ව නීතිමය බැඳීමක් සහිත ව සිදු කරනු ලබන ක්‍රියාවලියක් ලෙස මෙය හැඳින්විය හැකි ය. මහජන ආයතන මඟින් කරනු ලබන සංස්ථාපිත නියාමන මීට ඇතුළත් වේ. සලාක ක්‍රම (Quota), අන්තර්ගත විය යුතු මූලික දේ හා හිමිකාරීත්වය සීමා යනාදිය ඊට උදාහරණ ලෙස දැක්විය හැකි ය.
- රජය හෝ රජය සමඟ සම්බන්ධ වී මාධ්‍ය සංවිධාන මඟින් නියාමන ක්‍රියාවලි ආරම්භ කළ හැකි ය.

- නියාමනය යන්න මාධ්‍ය ප්‍රතිපත්තිවල සාකච්ඡාවට ලක් වන විෂය ක්ෂේත්‍රයකි. එය ධනාත්මක මෙන් ම සෘණාත්මක මුහුණුවරකින් ක්‍රියාත්මක වනු දැක ගත හැකි ය. කිසියම් පිළිගත් ප්‍රමිතියක් සහිත ව ප්‍රවෘත්ති විකාශය කිරීමට ඉඩකඩ සැලසීම ධනාත්මක නියාමනයකි. යම් සන්දේශයක් මාධ්‍යයෙහි ඉදිරිපත් වීම වැළැක්වීම සෘණාත්මක නියාමනයක් විය හැකි ය.
- නියාමනය එක් එක් මාධ්‍යයට විශේෂිත ව පවතින බව හඳුනා ගත හැකි ය. ඒ මුද්‍රිත මාධ්‍ය නියාමනය, විද්‍යුත් මාධ්‍ය නියාමනය වශයෙනි. එහෙත් ඩිජිටල් තාක්ෂණ ක්‍රියාවලියෙහි අන්තර්ජාලය පුළුල් වත් ම මාධ්‍යවලට විශේෂිත නියාමනය අර්ථ විරහිත දෙයක් ලෙස පෙනී යා හැකි ය. ජාතික රාජ්‍ය, පාරජාතික රාජ්‍ය මෙන් ම ජාත්‍යන්තර ප්‍රඥප්ති මඟින් නියාමනයේ ස්වරූපය වෙනස් වී ඇති බව හඳුනා ගත හැකි ය.
- 15 වන සියවස මැද භාගයේ දී මුද්‍රණ යන්ත්‍ර භාවිතයෙන් බටහිර යුරෝපයේ පොත් මුද්‍රණය ආරම්භ වන විට ම මාධ්‍ය නියාමනය ඇරඹී බව පෙන්වා දිය හැකි ය. මුද්‍රණය ව්‍යාපාරයක් මෙන් ම කර්මාන්තයක් ලෙස ව්‍යාප්ත වන විට පල්ලිය සහ රාජ්‍යය, මුද්‍රිත ප්‍රකාශනවල අන්තර්ගතය කුමක් ද? යන්න පිළිබඳ විමසීමට උනන්දු වූ බව පෙනේ. පොත් මුද්‍රණයට පෙර කිසියම් බලධරයෙකුගේ අනුමැතිය ගැනීමටත්, ඒවා ආනයනය හා අපනයනයේ දීත් කිසියම් පාලනයට/සීමා කිරීමකට නතු කෙරිණි.

මාධ්‍ය නියාමනයේ අවශ්‍යතාව

- නියාමනය මඟින් මාධ්‍ය නිදහස සීමා වන බවට අදහස් ඉදිරිපත් ව ඇත. එහෙත් ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සමාජගත බහුතරයකගේ අයිතීන් වෙනුවෙන් මෙන් ම සමාජ වගකීම වෙනුවෙන් නියාමනයක් පවත්වා ගෙන යාම අත්‍යවශ්‍ය වූවකි. ඒ අනුව නියාමනය නිදහසේ සහ ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයේ මූලධර්මයක් ලෙස සැලකිය හැකි ය.
- මාධ්‍ය නියාමනයේ අවශ්‍යතාව කරුණු හයක් යටතේ සාකච්ඡා කළ හැකි ය.
 1. තොරතුරු සමාජයක පවත්නා විවිධ සන්නිවේදන විධික්‍රම යනු ආර්ථික සම්පතකි. එබැවින් ඒවා කළමනාකරණය කිරීමට නියාමනය අවශ්‍ය වේ.
 2. මහජන සාමය ආරක්ෂා කිරීමට නියාමනය අවශ්‍ය වේ.
 3. පාලනය නොකරන ලද පොදු මහජන සන්නිවේදන ක්‍රම මඟින් තනි පුද්ගලයන්ගේ අයිතියට සිදු වන බලපෑම පාලනය කිරීමට නියාමනය අවශ්‍ය වේ.
 4. තාක්ෂණික ප්‍රමිතිකරණය, නවෝත්පාදනය, අන්තර් සම්බන්ධතා මත පදනම් වූ සන්නිවේදන ක්‍රමවේදවල සංවර්ධනයට සහ ඵලදායී භාවිතයට නියාමනය අත්‍යවශ්‍ය වේ.
 5. තමන් තෝරා ගත් සන්නිවේදනාත්මක හා සංස්කෘතික භාවිතය මත පදනම් ව තොරතුරු වෙත ප්‍රවේශ වීම සන්නිවේදනයේ නිදහස, විවිධත්වය සහ විශ්වීය වටිනාකම් ප්‍රවර්ධනයට නියාමනය වැදගත් වේ.
 6. මාධ්‍ය සේවාවල නිදහස් වෙළෙඳ පොළ භාවිතය, ප්‍රවේශ වීමේ තරගකාරීත්වය, පාරිභෝගික අයිතිය යනාදිය පවත්වා ගෙන යාමට නියාමනය වැදගත් වේ.

නියාමන වර්ග

• ලෝකයේ මාධ්‍ය නියාමනය සඳහා භාවිත කරන මූලික ප්‍රවේශ හතරක් හඳුනා ගත හැකි ය.

- 1. ස්වයං නියාමනය (Self regulation)
- 2. සහනියාමනය (Coregulation)
- 3. ව්‍යවස්ථාපිත නියාමනය (Statutory regulation)
- 4. අභ්‍යන්තරික නියාමනය (Inhouse regulation)

1. ස්වයං නියාමනය (Self regulation)

පූර්ණ රාජ්‍ය මැදිහත් වීමකින් තොර ව මාධ්‍ය මඟින් ස්වේච්ඡාවෙන් සිදු කරනු ලබන ක්‍රියාත්මක වන. නියාමන ක්‍රියාවලියකි. මාධ්‍ය හිමිකරුවන්, සංස්කාරකවරුන්, ජනමාධ්‍යකරුවන් විසින් එක් ව හෝ වෙන් වෙන් වශයෙන් සිදු කරනු ලබයි. මෙවැනි ක්‍රියාවලියක දී ආචාරධර්ම/මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලියට මාධ්‍ය වෘත්තිකයෝ සහභාගී වෙති. එමෙන් ම ඒවා නිසි පරිදි ක්‍රියාත්මක වන්නේ ද යි විමසා බලන ව්‍යුහයට (මණ්ඩල, කොමිසම්, කමිටු) සහභාගී වන්නෝ ද එකී මාධ්‍යයේ නියැලෙන වෘත්තිකයෝ ය. එවැනි ව්‍යුහවලට මහජන නියෝජනයක් ලබා දීමේ අරමුණෙන් සිවිල් සමාජ සංවිධාන නියෝජිතයෝ හා පර්යේෂකයෝ ද සහභාගී කර ගැනෙති.

මාධ්‍ය මුහුණ දෙන සැබෑ ගැටලු හඳුනා ගැනීමටත් ඒවාට කඩිනමින් පියවර ගැනීමටත් මේ යටතේ ඉඩකඩ සැලසේ. එමෙන් ම කිසියම් දඬුවමක් නියම කිරීමේ දී නීතිමය බැඳීමක් නොමැති වීම ද බලපායි. ඇතැම් මාධ්‍ය ස්වයං - නියාමනය මඟින් දෙනු ලබන නිර්දේශවලට අනුව කටයුතු කිරීමෙන් වැළකී සිටින්නේ ද එකී නීතිමය බැඳීමක් නොමැති හෙයිනි.

2. සහනියාමනය (Coregulation)

මාධ්‍ය නියෝජිතයන්ගේ කැපී පෙනෙන මැදිහත් වීමක් සහිත ව නීතිය මඟින් ස්ථාපිත කරන ලද නියාමනය සහනියාමනය ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. මාධ්‍ය නියෝජිතයන් යන්නට මාධ්‍ය හිමිකරුවන්, මාධ්‍ය සංස්කාරකවරුන් මෙන් ම මාධ්‍යකරුවෝ ද ඇතුළත් වෙති. මාධ්‍ය නියෝජිතයන්ගේ ද සහභාගිත්වය සහිත ව ආචාරධර්ම, මාර්ගෝපදේශ සකස් කෙරේ. මාධ්‍යකරුවන්ට මෙමඟින් ලබා දෙන තීන්දු හා නිර්දේශ නො සලකා හැරිය නොහැකි වීම මෙහි ඇති ප්‍රධාන ලක්ෂණයකි. නීතිය මඟින් ස්ථාපිත ව ඇති බැවින් රාජ්‍ය මැදිහත් වීම දැකිය හැකි ය. ඒ නිසා මාධ්‍ය මෙවැනි නියාමන ආයතන සමඟ සහයෝගී ව වැඩ කිරීමට පසු බැමක් පෙන්නිය හැකි ය.

3. ව්‍යවස්ථාපිත නියාමනය (Statutory regulation)

නීතිය මඟින් ස්ථාපිත, මාධ්‍ය ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රබල මැදිහත් වීමක් නොමැති නියාමන විධි ක්‍රමයකි. සිවිල් සමාජ කණ්ඩායම්, නීතිඥ සංගම් සහ ශාස්ත්‍රාලයීය පර්යේෂකයෝ නියාමන මණ්ඩලවල සමාජිකත්වය

දරනි. ඇතැම් අවස්ථාවල දී පාර්ලිමේන්තුව මගින් හෝ එවැනි කිසියම් මණ්ඩලයක් මගින් පත් කරන නියෝජිතයන්ගෙන් නියාමන ව්‍යුහය සමන්විත වේ. මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම හා ඊට අදාළ නිරීක්ෂණ කටයුතු අදාළ ව්‍යුහ මගින් සිදු කරනු ලබයි.

නියාමන ක්‍රියාවලියෙහි ඇතැම් විටෙක දැඩි බවක් පැවතිය හැකි ය. දැඩි දේශපාලන බලයක් සහිත බලවේග ක්‍රියාත්මක විය හැකි දේශපාලන බලපෑම්වලට නතු වීමට ඇති හැකියාව මත ස්වාධීනත්වය ගිලිහී යා හැකි ය. මාධ්‍ය බරපතල ලෙස පාලනය කිරීමේ හැකියාව පවතින බැවින් මාධ්‍යයේ සහයෝගය අවම මට්ටමකට පත්විය හැකි ය.

4. අභ්‍යන්තරික නියාමනය (Inhouse regulation)

ඇතැම් මාධ්‍ය ආයතන නියාමන ක්‍රියාවලිය තම ආයතන මට්ටමින් අභ්‍යන්තරික ව පවත්වා ගෙන යයි. මාධ්‍ය ආයතන තම ආයතනය වෙනුවෙන් ඒ සඳහා ඔම්බුඩ්ස්මන්වරයෙක් (Ombudsman) පත් කරනු ලබයි. මාධ්‍ය ආයතනයේ කටයුතු කළ විශ්‍රාම ගත් ජ්‍යෙෂ්ඨ ජනමාධ්‍යවේදියෙක් ඔම්බුඩ්ස්මන්වරයා ලෙස බොහෝ විට පත් කෙරේ. එසේ නොමැති නම් මාධ්‍ය විෂයය පිළිබඳ අවබෝධයක් ඇති ස්වාධීන විද්වතෙකු ඒ සඳහා පත් කරන අවස්ථා ද දැක ගත හැකි ය.

මාධ්‍ය ආයතන සම්බන්ධයෙන් ලැබෙන පැමිණිලි ආයතනයේ සංස්කාරකවරුන්ට දැනුම් දීමත් ඒ සඳහා ගත හැකි පියවර නිර්දේශ කිරීමත් ඔම්බුඩ්ස්මන්වරයාගේ කාර්යය වේ.

බාහිර නියාමන ක්‍රමවේදයන් සමඟ ක්‍රියාත්මක විය හැකි අභ්‍යන්තරික ප්‍රවේශයකි. වෘත්තීය භාවය අතින් ඉහළ මට්ටමක පවත්නා මාධ්‍ය ආයතනවලට වඩාත් යෝග්‍ය නියාමන ක්‍රමවේදයක් ලෙස මෙය හැඳින්විය හැකි ය.

මාධ්‍ය නියාමන ආයතන කිහිපයක් හා ඒවායේ කාර්ය භාරය

1. ප්‍රසිද්ධ රැගුම් පාලක මණ්ඩලය (Public Performance Board)

1912 ඉංග්‍රීසි යටත් විජිත පාලන සමයේ පනවන ලද තීරණයකින් ආරම්භ වූ ක්‍රියාවලියකි. සංදර්ශන, ප්‍රසංග හා චිත්‍රපට යනාදිය මහජන ප්‍රදර්ශනයට පෙර නිරීක්ෂණය කර ඊට අදාළ නියාමන කටයුතුවල යෙදීම මෙහි මූලික අරමුණ විය.

1951 අංක 23 දරන පනතින් ඒ ක්‍රියාවලිය සිදු කිරීමට ප්‍රසිද්ධ රැගුම් පාලක මණ්ඩලය ස්ථාපනය කරන ලදී. මෙහි කටයුතු ලෙස වඩාත් සාකච්ඡාවට ලක් වන්නේ චිත්‍රපට ශාලාවලට මුදා හැරීමේ දී නිකුත් කරන සහතිකයට අදාළ ව U, X සහ A යන වර්ගීකරණය චිත්‍රපට සඳහා ලබා දීම මෙන් ම මණ්ඩලය මගින් කලින් කලට සකස් කරනු ලබන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහයට අනුව චිත්‍රපටවල දෙබස්, තෝරා ගත් දර්ශන ඉවත් කිරීම යනාදිය යි. ඇතැම් විටක චිත්‍රපට පූර්ණ ලෙස වාරණයට ලක් කිරීමට ද පියවර ගැනේ.

"U" සහතිකය - අසීමාන්ත මහජන ප්‍රදර්ශනයට සුදුසු ය; කිසි ම බාධාවකින් තොර ව සැම කෙනෙකුට ම නැරඹිය හැකි ය.

"X" සහතිකය - වැඩිහිටියන්ට පමණක් සුදුසු ය; අවුරුදු 18ට වැඩි ඕනෑ ම කෙනෙකුට නැරඹිය හැකි ය.

"A" සහතිකය - වැඩිහිටියන්ට වඩාත් සුදුසු ය; වැඩිහිටියන් සමඟ පැමිණෙන වයස අවුරුදු 18ට අඩු ළමයින්ට ද නැරඹිය හැකි ය.

පනතට අනුව රැගුම් පාලක මණ්ඩලයට සාමාජිකයන් පත් කිරීම අදාළ විෂය භාර ඇමතිවරයාගේ කටයුත්තකි. එහෙත් එක් එක් කාලසීමාවල මණ්ඩලයට සාමාජිකයන් පත් කිරීමට කටයුතු නො කර තනි පුද්ගලයෙකු (සභාපති) යටතේ ක්‍රියාත්මක වූ අවස්ථා ද දක්නට ලැබේ.

2. ශ්‍රී ලංකා පුවත්පත් මණ්ඩලය (Sri Lanka Press Council)

ශ්‍රී ලංකාවේ පුවත්පත් මාධ්‍ය නියාමනය සඳහා පිහිටුවා ඇති රාජ්‍ය ආයතනය යි. 1973 අංක 05 දරන ශ්‍රී ලංකා පුවත්පත් මණ්ඩල පනත යටතේ මෙය පවත්වා ගෙන යනු ලබයි. පුවත්පත්වල වෘත්තීය තත්ත්වය ඉහළ නැංවීම, පුවත්පත් නිදහස ආරක්‍ෂා කිරීම, පුවත්පත් ආචාර ධර්ම පවත්වා ගෙන යාම සහ පුරවැසි අයිතිවාසිකම් පිළිබඳ හැඟීමක් ඇති කිරීම ඇතුළු පරමාර්ථ ගණනාවක් මුල් කර ගනිමින් මණ්ඩලය පිහිටුවා තිබේ.

පුවත්පත් මණ්ඩලයේ ප්‍රධාන විධායක නිලධාරියා වන්නේ එහි කොමසාරිස්වරයා ය. එහි සභාපතිවරයා ඇතුළු අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය පත් කරනු ලබන්නේ ජනාධිපතිවරයා විසිනි. ඒ සඳහා ප්‍රවෘත්ති අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරු නිල බලයෙන් පත් කෙරෙති. පුවත්පත් මණ්ඩලය යටතේ 1981 දී ගැසට් මගින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති ආචාරධර්ම මාලාවට ඇතුළත් පුවත්පත් ආචාරධර්ම කඩ කිරීම පිළිබඳ මහජන පැමිණිලි විභාග කරනු ලබන්නේ සභාපතිවරයා ප්‍රමුඛ අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසිනි. පුවත්පත්වල ආචාරධර්ම කඩ කිරීම පිළිබඳ විභාග කර තීන්දු ප්‍රකාශයට පත් කළ හැකි අතර මේ පනත මගින් මණ්ඩලයට අධිකරණ බලතල අර්ධ වශයෙන් ලබා දී තිබේ.

පුවත්පත් කොමසාරිස්වරයා මණ්ඩලයේ පරිපාලන කටයුතු මෙහෙයවන අතර පුවත්පත් පරීක්ෂණය කර ඒවායේ ඇති ආචාරධර්ම කඩ වන අවස්ථා පිළිබඳ අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයේ අවධානය යොමු කිරීමට ද කොමසාරිස්වරයාට හැකියාව ඇත.

මෙරට ප්‍රකාශයට පත් වන සෑම පුවත්පතක් ම වාර්ෂික ව මණ්ඩලයේ ලියාපදිංචි විය යුතු ය. මේ අනුව 2018 වසරේ දී පුවත්පත් ක් ලියාපදිංචි කර තිබේ.

3. ශ්‍රී ලංකා විදුලි සන්නිවේදන නියාමන කොමිෂන් සභාව (Sri Lanka Telecommunication Regulatory Commission - SLTRC)

1996 අංක 27 දරන ශ්‍රී ලංකා විදුලි සන්නිවේදන (සංශෝධන) පනත යටතේ ස්ථාපිත ආයතනයකි. විදුලි සන්නිවේදන නියාමන ආයතනය ලෙස විදුලි සන්නිවේදන හා විදුලි සන්නිවේදන කර්මාන්තයේ නියාමනය, මහජන අයිති ආරක්‍ෂා කිරීම ආදිය මේ යටතේ සිදු කෙරේ.

විදුලි සන්නිවේදන සේවා සැපයීමේ දී මෙන් ම ඊට අදාළ උපාංගවල ගුණාත්මකභාවය පිළිබඳ කටයුතු කිරීමේ දී නව විදුලි සන්නිවේදන ක්‍රමෝපාය ප්‍රවර්ධනය කිරීම කොමිසමේ අරමුණු අතර වේ.

ගුවන්විදුලි සහ රූපවාහිනි විකාශ සඳහා සංඛ්‍යාත පද්ධති බෙදා දීම මෙමගින් සිදු වන කාර්යයකි. ජංගම දුරකථන භාවිතයේ ග්‍රාහකයන්ට මතු වන ගැටලු පිළිබඳ පැමිණිලි කිරීමටත් ඊට අදාළ මෙහෙයුම් කටයුතු සිදු කර විසඳුම් ලබා දීමටත් කොමිසම බැඳී සිටියි.

ජනාධිපතිවරයා විසින් පත් කරනු ලබන කොමිසමේ සභාපති සහ අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය විසින් ප්‍රතිපත්තික තීරණ ගනු ලබන අතර අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්වරයා යටතේ පරිපාලන කටයුතු සිදු කෙරේ.

4. ශ්‍රී ලංකා පුවත්පත් පැමිණිලි කොමිසම (Press Complaints Commission of Sri Lanka - PCCSL)

ශ්‍රී ලංකා කර්තෘ සංසදය, නිදහස් මාධ්‍ය ව්‍යාපාරය, පුවත්පත් ප්‍රකාශකයන්ගේ සංගමය යන ආයතන එකාබද්ධ ව පිහිට වූ ස්වයං නියාමන ආයතනයකි. ශ්‍රී ලංකා පුවත්පත් ආයතනයට අනුබද්ධ ව 2003 වසරේ දී පිහිටුවනු ලැබී ය. ශ්‍රී ලංකා කර්තෘ සංසදය මගින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති වෘත්තීය මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහය යටතේ පුවත්පත් මගින් සිදු වන ආචාරධර්ම කඩ කිරීම් පිළිබඳ පැමිණිලි මේ කොමිසම වෙත ඉදිරිපත් කළ හැකි ය. මහජනතාවගෙන් ලිඛිත ව ලැබෙන පැමිණිලි ඒ ඒ පුවත්පත් වෙත යොමු කර ඊට අදාළ කරුණු විමසා බලා නිවැරදි කිරීමක් පළ කිරීමට ඉල්ලීම් කිරීමක් කොමිසම මගින් සිදු කරනු ලැබේ. පැමිණිලි විභාග කිරීමට පුවත්පත් මාධ්‍ය මෙන් ම වෙනත් ක්ෂේත්‍රවලට අයත් විද්වතුන්ගෙන් සමන්විත මණ්ඩලයක් පත් කර තිබේ.

5. ශ්‍රී ලංකා පරිගණක හදිසි ප්‍රතිචාර සංසදය

(Sri Lanka Computer Emergency Readiness Team, Coordination Center - CERTCC)

ශ්‍රී ලංකාවේ තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණ නියෝජිත ආයතනය විසින් Information and Communication Technology Agency - ICTA යටතේ 2006 වසරේ දී පිහිටුවන ලද ආයතනයකි. රටේ ජාතික සයිබර් ආරක්ෂණ ආයතනය වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙමින් විවිධ සංවිධාන හා පුද්ගලයන් විසින් සිදු කරනු ලබන සයිබර් අපරාධ සඳහා කඩිනම් ප්‍රතිචාර දැක්වීමට කටයුතු කරයි.

පරිගණක භාවිතය මගින් සිදු කෙරේ. මූල්‍ය හා වෙනත් අපරාධ පිළිබඳවත්, ත්‍රස්තවාදී සංවිධානවල ක්‍රියාකාරීත්වයට එරෙහි ව දැනුවත් කිරීම පිළිබඳවත් අනතුරු ඇඟවීම හා විසඳුම් ලබා දීම මෙහි කාර්ය සේ දැක්විය හැකි ය.

පරිගණක ආශ්‍රිත ගැටලු සම්බන්ධයෙන් වන මහජන පැමිණිලි විමර්ශනය කර ඊට අදාළ විසඳුම් සැපයීම මෙමගින් සිදු කරනු ලැබේ.

සමාජ මාධ්‍ය ජාලවලට අදාළ ව්‍යාජ ගිණුම් පිළිබඳ පැමිණිලි වැඩි වශයෙන් මේ ආයතනය වෙත යොමු වන බව පෙනේ.

ඇගයීම

1. මාධ්‍ය නියාමනය යන්න හඳුන්වා දී එහි අවශ්‍යතාව හා වැදගත්කම පැහැදිලි කරන්න.
2. මාධ්‍ය නියාමන ආයතන කිහිපයක කාර්ය පිළිබඳ නිදසුන් දක්වමින් පැහැදිලි කරන්න.

- නිපුණතා මට්ටම : 10.3 විවිධ මාධ්‍ය සඳහා ජනමාධ්‍ය ආචාරධර්ම හා මාර්ගෝපදේශ තිබෙන බව හඳුනා ගෙන ඒවායේ අවශ්‍යතාව පිළිබඳ අදහස් දක්වයි.
- කාලච්ඡේද : 20 යි.
- ඉගෙනුම් පල :
 - මාධ්‍ය ආචාරධර්ම පිළිබඳ පැහැදිලි කරයි.
 - මාධ්‍ය මාර්ගෝපදේශ යන්න හඳුනා ගෙන පැහැදිලි කරයි.
 - මාධ්‍ය මාර්ගෝපදේශවල අවශ්‍යතාව පිළිබඳ විචාරාත්මක ව අදහස් දක්වයි.

පාඩම සැලසුම සඳහා උපදෙස්:

පහත සඳහන් විෂය කරුණු ඇසුරෙන් පාඩම සැලසුම් කරන්න.

මාධ්‍ය ආචාරධර්ම හා මාධ්‍ය මාර්ගෝපදේශ

- 20 වන සියවසේ මාධ්‍ය භාවිතය සමඟ වැඩුණු ප්‍රධාන ධාරාවක් ලෙස මාධ්‍ය ආචාරධර්ම සැලකිය හැකිය. ලෝකයේ පිළිගත් ඕනෑම වෘත්තීයකට අදාළ ව පවත්නා ආකාරයෙන් මාධ්‍ය වෘත්තීයයන් සඳහා බලපාන ආචාරධර්ම සකස් කර තිබේ. මාධ්‍ය සන්දේශ සකස් කිරීමේ දී ද විෂය මූලික බව, වගකීම, සාධාරණ බව යන සාධක මුල් කර ගනිමින් ආචාරධර්ම සකස් වී ඇත. මෙහි අරමුණ වන්නේ වගකීම් සහගත මාධ්‍ය භාවිතයෙන් යුත් වෘත්තීයයෙකු බිහි කර ගැනීම යි.
- නිරවද්‍යතාව, පෞද්ගලිකත්වය, මූලාශ්‍රය හෙළි නොකිරීම සහ පිළිතුරු දීමේ අයිතිය වැනි කරුණු ආචාරධර්ම සංග්‍රහවල දක්නට ලැබෙන ප්‍රධාන වගන්ති ලෙස හැඳින්විය හැකිය. ආචාරධර්ම බොහෝ විට සකස් කරනු ලබන්නේ අදාළ වෘත්තීයයන් විසිනි. එයට අනුගත ව කටයුතු කිරීම වෘත්තීයයන්ගේ වගකීමකි. ඇතැම් විට නීතිමය බැඳීමක් යටතේ ක්‍රියාත්මක ආචාරධර්ම ද දක්නට ලැබේ.
- වර්තමාන සමාජයෙහි විවිධ වෘත්තීයයන්ගේ සංවිධානවල අදාළ සාමාජිකත්වයට බලපාන ආචාරධර්ම සංග්‍රහ සකස් කර පවත්වා ගෙන යනු ලැබේ.
- ආචාරධර්ම මෙන් ම මාධ්‍ය මාර්ගෝපදේශ (Guidelines) හෝ මාර්ග දර්ශක ලෙස ද නම් කර ඇති අවස්ථා පවතී. මාධ්‍ය ක්‍රියාවලිය කිසියම් විධිමත් ආකාරයට පවත්වා ගෙන යාමේ අරමුණින් මාර්ගෝපදේශ සකස් කර තිබේ. ලෝකයේ ජනමාධ්‍ය ආයතන විසින් තම ආයතනයේ විවිධ වැඩසටහන් වෙනුවෙන් සකස් කරන ලද මාර්ගෝපදේශ පවතී. වැඩසටහන්වල යොදා ගත යුතු භාෂාව, නිවේදන කාර්ය භාරය, මූලාශ්‍රය සපයා ගත යුතු ආකාරය යටතේ කරුණු වාර්තා කළ යුතු ආකාරය මෙන් ම මාධ්‍යවේදීන්ගේ පෞද්ගලික වර්ගවලට අදාළ කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ද මාර්ගෝපදේශ ඉදිරිපත් කර තිබේ.
- මාධ්‍ය කර්මාන්තයේ පවත්නා ප්‍රවණතා මෙන් ම තාක්ෂණික වර්ධනයට ද ගැලපෙන ආකාරයෙන් මාර්ගෝපදේශ යාවත්කාලීන කෙරේ.

පුවත්පත් ආචාරධර්ම

1973 අංක 05 දරන ශ්‍රී ලංකා පුවත්පත් මණ්ඩල පනත යටතේ 1981 දී පුවත්පත් කලාවේදීන්ට ආචාරධර්ම සංග්‍රහයක් හඳුන්වා දී ඇත. එය සකස් කර ඇත්තේ එවක පුවත්පත්වල ප්‍රධාන සංස්කාරකවරුන් 25 දෙනෙකුගෙන් සමන්විත වූ මණ්ඩලයකිනි.

මේ ආචාරධර්ම ගැසට් පත්‍රයක් මඟින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති බැවින් ඊට නීතිමය බැඳීමක් ද තිබෙන බව පෙන්වා දිය හැකි ය.

2003 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකා කර්තෘ සංසදය මඟින් ද **වෘත්තීය මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහයක්** ප්‍රකාශයට පත් කෙරිණි.

එය අවස්ථා දෙකක දී යාවත්කාලීන කර ඇති අතර එය පුවත්පත් කලාවේදීන් සඳහා සකස් කළ ස්වයං නියාමන ක්‍රමවේදයක් ලෙස නම් කර තිබේ.

ඊට අමතර ව විවිධ පුවත්පත් තම ආයතනයට පමණක් බලපාන අයුරින් සකස් කර ගත් විවිධ ආචාරධර්ම ක්‍රම හඳුනා ගත හැකි ය. පුවත්පත් වාර්තාකරණයේ දී අනුගමනය කළ යුතු පිළිගත් දැන්වීම් ප්‍රතිපත්ති යනාදිය ඒ අනුව තීරණය කෙරේ.

ගුවන්විදුලි ආචාරධර්ම

පෞද්ගලික ගුවන්විදුලි සේවා සඳහා ස්ථීර ආචාරධර්ම හෝ මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහ සකස් කර නැත. ඒ සඳහා විවිධ උත්සාහ ගනු ලැබූව ද පොදු එකඟතාවකට පැමිණීම අපහසු වීමෙන් ඒවා අත හැර දමා ඇත.

1966 අංක 25 දරන ශ්‍රී ලංකා ගුවන්විදුලි සංස්ථා පනතේ සඳහන් වගන්තිවලට අනුව වැඩසටහන් කරණයේ දී අනුගමනය කළ යුතු ක්‍රමවේදය සංස්ථාවේ ගුවන්විදුලි නාලිකාවලට අදාළ මඟ පෙන්වීම් සේ සැලකිය හැකි ය.

ඊට අමතර ව ගුවන්විදුලි වැඩසටහන් සඳහා සකස් කර ඇති සහ දැන්වීම් ලබා ගැනීමේ දී පිළිපැදිය යුතු පටිපාටිය ද මීට අදාළ ව සලකා බැලිය හැකි ය.

ඇතැම් ගුවන්විදුලි නාලිකා තම නාලිකාවට අදාළ ව ගුවන්විදුලි ආචාරධර්ම හා මාර්ගෝපදේශ සකස් කර ඇති බව ද හඳුනා ගත හැකි ය.

රූපවාහිනි ආචාරධර්ම

1982 ශ්‍රී ලංකා රූපවාහිනි සංස්ථා පනතේ වගන්ති අනුව වැඩසටහන්කරණයට අදාළ කොටස් කිහිපයක් මඟ පෙන්වීම් ලෙස භාවිත කළ හැකි ය.

එමෙන් ම දැන්වීම් ලබා ගැනීමේ දී අනුගමනය කරන මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහයක් පවතී.

පොදුවේ රූපවාහිනි නාලිකා සඳහා බලපානු ලබන ආචාරධර්ම පද්ධතියක අවශ්‍යතාව පවතී.

නව මාධ්‍ය ආචාරධර්ම

නව මාධ්‍ය ආචාරධර්ම හා මාර්ගෝපදේශ පිළිබඳ ප්‍රබල සාකච්ඡාවක් පවතී. එක් එක් වෙබ් අඩවිවල හා සමාජ ජාලාවල තමන්ට ගැළපෙන ලෙස සකස් කළ මාර්ගෝපදේශ දැක ගත හැකි ය. ඇතැම් රටවල් නව මාධ්‍ය ආචාරධර්ම පිළිබඳ උනන්දුවක් දක්වයි.

නව මාධ්‍ය ඉදිරියේ ආචාරධර්ම පවත්වා ගෙන යාම පිළිබඳ ගැටලුවක් ද හට ගෙන තිබේ.

ඇගයීම

1. මාධ්‍ය සඳහා ආචාරධර්ම හා මාර්ගෝපදේශ පැවතිය යුතු ද? විමසන්න.
2. තෝරා ගත් පුවත්පතක ප්‍රවෘත්ති වාරණ 10ක් විමර්ශනය කරමින් ඒවා බොහෝ දුරට ආචාරධර්මවලට අනුකූල ව ඉදිරිපත් කර ඇති ද යි පරීක්ෂා කරන්න.

පාරිභාෂික පද

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩු ක්‍රම ව්‍යවස්ථාව - The Constitution of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka

තොරතුරු දැන ගැනීමේ පනත - Right to Information Act

බුද්ධිමය දේපළ පනත - Intellectual Property Act

මාධ්‍ය නිදහස - Media freedom

මානව හිමිකම් පිළිබඳ විශ්ව ප්‍රකාශය - Universal Declaration of Human Rights